

STADS WANDELING BRIELLE

Voordat huisnummers werden ingevoerd, voor de Franse tijd, gaf men zijn huis vaak een naam of herkenningsteken. Doel was vooral dat vreemden de bewoner konden vinden en de notaris het pand kon benoemen: bijvoorbeeld 'Jan Coppelstock wonende in de 'Winthont'.

Merula-weeshuis

16e eeuw, Sint Catharijnehof 8.

6

3 km. De Brielse binnenstad herbergt veel oude en nieuwe gevelstenen, overtuig uzelf... In deze wandeling is slechts een beperkt deel van alle Brielse gevelstenen opgenomen.

KIJK EENS NAAR BOVEN

KIJK EENS NAAR BOVEN

Langestraat

Raas

Boterstraat

Voorstraat

Rozemarijnstraat

Wellerondom

Koopmanstraat

Vischstraat

Venkelstraat

Markt

VESTINGGRACHT

**KIJK EENS
NAAR BOVEN**

STADHUIS

De wandeling begint op Markt, het hart van de Brielse vesting. Het Stadhuis werd in de 14e eeuw gebouwd en bezat een trapgevel. Bij een verbouwing in 1792 is deze trapgevel verwijderd en is er een nieuwe gevel voorgezet.

In het Stadhuis vergadert de gemeenteraad, vinden officiële ontvangsten plaats en worden huwelijken voltrokken. Daarnaast is het gehele gebouw, inclusief de Waag en de Stadsgevangenis ingericht als een museum dat handelt over de 80-jarige oorlog.

KIJK EENS
NAAR BOVEN

STADHUIS

De classicistische gevel van het Stadhuis bevat fraaie ornamenten. Centraal staat het wapenschild van de stad Brielle, wit-rood-wit, dat wordt vastgehouden door een Cyprius.

LIBERTATIS PRIMITIAE

Eersteling der vrijheid

Spiegel en slang

deugd en voorzichtigheid

Roer

goed bestuur

Zwaard en weegschaal

gerechtigheid

Passer

goed huisvader/passen en meten

Pijlen en toorts

symboliek van postrevolutionaire tijd

Ga naast het Stadhuis de Koopmanstraat in.

WAAG EN STADSGEVANGENIS

Achter het Stadhuis, op de hoek van de Koopmanstraat en de Venkelstraat, ziet u de Waag en de Stadsgevangenis.

Dit gebouw is in 1623 ontworpen door de Brielse stadstimmerman (architect) Maerten Cornelisz. Payese.

Op de begane grond bevond zich de waag waar de gerechtigheid werd gehandhaafd, terwijl op de verdiepingen de zondaars zuchtten in de stadsgevangenis.

< *Wapenschilden van de Heren van Holland, Voren (Voorne) en Egmont.*

Het wapenschild van de Heeren van Voorne (links) wordt vastgehouden door het fabeldier de Eenhoorn.

Het wapenschild van Den Briel wordt, evenals op het Stadhuis, getoond door een Capirusa. De Capirusa op het Stadhuis ziet er echter geheel anders uit dan deze op de Stadsgevangenis. Elke kunstenaar had zijn eigen ideeën over hoe een Capirusa er uit moest zien.

Volgens de Brielse priester Taerling uit de 16e eeuw, dook er jaarlijks een monster op uit de Maas. Het monster zou bestaan uit een mensengezicht met diverse kenmerkende delen van een dier. Hier zien we bijvoorbeeld twee hondenoren, een leeuwenstaart en twee bokkenpoten.

< *Wapenschilden van de Heeren van Voorne en Den Briel.*

KIJK EENS
NAAR BOVEN

DE BONTE OSCH

U komt nu op het mooie pleintje Wellerondom.

Wellerondom nr. 13 U ziet een gevelsteen met een forse, met kransen omhangen os, een zogenaamde gilde-os. Deze os was het teken van het gilde van de slachters en de leerlooiers. Jaarlijks werd een os vetgemest voor de slacht en de daarop volgende gildemaaltijd. Voordat de slacht plaats vond werd de os versierd met kransen en bloemen en na een rondleiding geslacht voor het jaarlijks eetfestijn.

De os werd geslacht vóór het paasfeest. Na het gildefeest werden de overgebleven delen van de os uitgedeeld onder de armen. Daarom wordt deze steen ook wel aangeduid als de paas-os.

Deze gevelsteen, gedateerd 1663, is afkomstig van Wellerondom 9, dat in de 16e en 17e eeuw 'De Bonte Osch' werd genoemd. Het is onbekend waarom de steen verplaatst is van nr. 9 naar nr. 13.

Houd na het pleintje rechts aan, de Langestraat.

DANAË

Langestraat 1 Hier woonde lange tijd de Brielse kunstenaar Fons Löbker. Hij ontwierp zijn eigen gevelsteen met de gedachte aan Danaë, een schone vrouw uit de Griekse mythologie. De oppergod Zeus daalt in de gedaante van een gouden regen op haar lichaam neer.

DIT-IS-IN-DE-KOREMAET

Langestraat 29 U ziet een gevelsteen die iets te maken heeft met graan/koren. Ongeveer op deze plek werd jaren lang een korenmarkt gehouden. Zie ook volgende gevelsteen in het Raas.

Steek de Langestraat over en ga het nauwe straatje het Raas in, links van het huis met een trapgevel.

KLOKJE

Raas nr.1 In de zijgevel bevindt zich een gevelsteen in de vorm van een klok met de inscriptie.

9 - 1763 - 14

Tot op heden is niet duidelijk waar de aangegeven datum voor staat. Het "Klokje" is afkomstig uit de voorgevel van het pand Langstraat 23.

In de Langestraat vond de korenmarkt plaats. De straat werd op de dag van de korenmarkt afgesloten met kettingen waarna de markt werd ingeluid met een bel.

**KIJK EENS
NAAR BOVEN**

MAARLAND NZ

Loop door het Raas en sla links af, loop achter het Zeemansasyl langs, door de Kerkstraat waarna u op Maerland ZZ komt, sla rechtsaf en ga over het fraaie Kippenbruggetje, u bent dan op Maerland NZ.

HARINGBUIS

Maarland NZ 49 is getooid met een haringbuis uit 1607. Daar Brielle aan de Maas lag, met een open verbinding naar de Noordzee, waren er vroeger veel vissers in Brielle. De vissersvloot werd 's winters opgelegd in het deel van de Brielse haven tussen het Kippenbruggetje en de sloepenloods van de Torpedisten, het zogenaamde Kostverloren.

DE 4 GECROONDE AMBACHSLIEN

Maarland NZ 43 Deze steen is gemaakt door de gilden van de bouwmeester, timmerman, steenhouwer en metselaar.

HET OOG INT' T SYL

Maarland NZ 34 In een rekening van 1647 wordt voor het eerst over deze steen gesproken. In dit huis woonden vele generaties zeeloodsen die een oogje in het zeil hielden.

PERFER ET OBDURA

Maarland NZ 24 Perfer et Obdura betekent: Verdraag en Volhard. Hier is de aartsengel Michael afgebeeld in gevecht met de Duivel (draak). Dit fraaie huis behoorde vroeger toe aan de Brielse viceadmiraal Witte de With. Deze werd in 1646 door de Franse koning verheven in de Orde van St. Michael.

**KIJK EENS
NAAR BOVEN**

MAARLAND ZZ

**U loopt terug naar de brug en gaat over de brug
direct naar links Maarland ZZ.**

APOLLONIA VAN ALEXANDRIË

Maarland ZZ 27

Apollonia van Alexandrië was een heilige uit Egypte over wie vrijwel alles onzeker is. Ze leefde waarschijnlijk in de 3e eeuw. Ze zou gevangen genomen zijn omdat ze haar geloof niet wilde afzweren. Ze werd vreselijk gefolterd en al haar tanden zouden uit haar mond getrokken zijn. In de tang zit vaak een tand of kies. Ze is de patrones van de tandartsen.

U wandelt door op het Maarland ZZ.
Op nr. 3 ziet u een steen met een vis.

THOBIA'S

De afbeelding van de vis (een zalm) is duidelijk: de oorspronkelijke eigenaar zal met visserij van doen hebben gehad. Maar de betekenis van het gedichtje is wat verborgen. Er wordt gesproken over Thobias, een engel, en over een vis op het droge, gevangen zonder net of hengel. Het klinkt allemaal wat vreemd. Het vers verwijst naar het apocriefe bijbelboek Tobit (Thobias).

U wandelt terug naar de brug, aan het Maarland ZZ ziet u hoog op de gevel van het hoekpand een kop.

KOP VAN 'T MAARLAND

In 1656 wordt deze steen voor het eerst vermeld, dan koopt Frederick de Haes het huis en erf genaamd 'Het hoofd van het Maerlant' op de hoek van het Maarland en het Noordeinde (nu Voorstraat). Hij was chirurgijn en tevens barbier.

Vervolg de wandeling aan de linkerkant van de Voorstraat.

IN DEEN COOPVAERDER

Voorstraat 148 Eigenlijk zou er moeten staan Indiën Coopvaerder. Het zeilschip met bolle zeilen, dat de wind mee had, voer vroeger voornamelijk op Indië. Brielle telde veel zeelieden onder haar inwoners, wellicht woonde hier een zee kapitein. De steen dateert uit 1613.

Steek de Voorstraat over en ga de Coppelstockstraat in.

SCHOKKER

Direct achter het eerste huis ziet u de SCHOKKER, een historisch scheepstype. Deze steen is in 1995 aangebracht. De familie Schokker kwam in Brielle wonen. Ze hadden het hier uitstekend naar hun zin en maakten een eigen ontwerp dat in de uitbouw van hun huis werd aangebracht. "Een Schokker voor Den Briel geswigt heeft hier dit bouwsel opgerigt".

Keer terug naar de Voorstraat en vervolg de wandeling aan de linkerkant. Met enige moeite kunnen we lezen:

DE SAMARITAAN 1843

Voorstraat 126 Oorspronkelijk was hier of in een nabij gelegen pand een opvang voor zwakkeren in de toenmalige samenleving.

DE RODE KOE

Voorstraat 122 Een vermoedelijk vroeg 17de-eeuwse steen. Oude verfresten laten zien dat een roodbruine koe is bedoeld. Ook hier is het de vraag of de steen niet van elders komt, aangezien het pand Voorstraat 131 eertijds 'De Rode Koe' heette. De steen houdt mogelijk verband met de beestenmarkt die tot in het jaar 1616 in dit gedeelte van de Voorstraat, het Noordeinde, werd gehouden.

GEUZENGESTICHT

Voorstraat 80 Het Geuzengesticht Wilhelmus van Nassauen kwam in 1872-73 tot stand in een bestaand woonhuis. Het was een geschenk van de gereformeerde Brielse bevolking ter gelegenheid van de 300 jarige viering van de bevrijding van Den Briel. Het Geuzengesticht was bedoeld voor gereformeerde wezen.

**KIJK EENS
NAAR BOVEN**

ROZEMARIJNSTRAAT

**Ga na het Geuzen-gesticht de 2e straat links af,
de Boterstraat, daarna rechts de Rozemarijnstraat.**

BRIELSCHE ZANDTAARTJES

Rozemarijnstraat/hoek Boterstraat De familie Ribbe startte in 1874 een bakkerij aan de Langestraat. Hij bakte brood, koekjes en gebak. Hij was de grondlegger van de vermaarde Brielsche Zandtaartjes. Oorspronkelijk werden de zandtaartjes gebakken in de Langestraat, later in de Boterstraat. Op de koekjestrommel met zandtaartjes stond een fraaie tekst: “Den 1sten April Verloor Alva ‘Den Bril’ Doch wat hem het meest heeft gespeten: is dat hij nu nooit meer Ribbe’s van ouds vermaarde Brielsche Zandtaartjes mocht eten”.

Aan het eind van de Rozemarijnstraat rechtsaf, de Vischstraat.

GEKROONDE HARING

Vischstraat 10 Een oude gevelsteen die het belang van de visvangst in vroeger tijden weergeeft.

IN DEN LAMMEREN BERCH

Vischstraat 3 In dit huis woonde rond 1760 de Engelse officier David Shephard. Hij had een groot gezin en zorgde voor hen als een herder (Shepherd).

We sluiten de wandeling af op Markt, met aan de ene zijde het Stadhuis en aan de andere zijde 'De Hoofdwacht'.

DE HOOFDWACHT

Het eerste gebouw dat hier stond, werd gebruikt als verblijf voor de vele wachters van de Brielse stadspoorten. Het huidige gebouw is in 1789 gebouwd in de Lodewijk XVI stijl. Het gebouw heeft ondermeer gediend als kazerne voor de Koninklijke Marechaussee.

STADS WANDELING BRIELLE

Uitgave:
Gemeente Brielle, www.brielle.nl

Tekst en fotografie:
**Erfgoedgilde Brielle, Fré Eggens
Leen van Geest en Maarten Gielis**

Concept en vormgeving:
RS Creative Media

Illustraties:
Anja C. Pieké en RS Creative Media

GEMEENTE

Brielle

Adressen

Het Historisch Museum Den Briel
Markt 1, 3231 AH Brielle, 0181 475475
www.historischmuseumdenbriel.nl

Toeristische informatie Brielle
Markt 1, Brielle
www.opvoorneputten.nl

Streekarchief Voorne-Putten en Rozenburg
De Rik 22, 3232 LA Brielle, 0181 418043
www.streekarchiefvpr.nl

Gidsengroep Brielle
Voor rondleidingen: www.gidsengroepbrielle.nl

Vereniging Nederlandse Vestingsteden
www.vestingsteden.nl

Erfgoedgilde Brielle
www.levedevestingbrielle.nl/gevelstenen

ERFGOEDGILDE
DEN BRIEL

OOK DEZE GEVELSTENEN KOMT U IN BRIELLE TEGEN

Brigittenweg 8

Coppelstockstraat 32

Dijkstraat 11

Dijkstraat 16

Dijkstraat 25

Geuzenstraat 3

Kaaistraat 21

Langestraat 25

Langestraat 37

Langestraat 72

Lijnbaan

Lumeyweg 53

Maarland nz. 10

Maarland nz. 11

Maarland nz. 12-13

Maarland nz. 42

Molenstraat 4 - achterzijde

Nobelstraat 26

Nobelstraat 84

Rijksstraatweg 36

Rozemarijnstraat 30F-G

Scharloo 5

Scharloo 28

Sint Catharijnehof 6

Slagveld 37

Slagveld 52

Slagveld 54

Slikheul

Turfkade 25

Van Sleenstraat 4

Van Sleenstraat 21

Voorstraat 23

Voorstraat 30

Voorstraat 59

Voorstraat 157

Wellerondom 6

Wellerondom 14

Zoutziederstraat 32

6 HISTORISCHE STADSWANDELINGEN

Nederland telt nog altijd verschillende vestingsteden. Denk aan Elburg, Bergen op Zoom, Geertruidenberg, Zaltbommel en Hellevoetsluis.

Ook Brielle is zo'n stad.

De vestingwerken zijn, net als die van bijvoorbeeld Naarden en Hulst, nog helemaal intact.

Alleen al om deze perfecte herinnering aan het Oud-Nederlands vestingstelsel te zien, zou u een bezoek aan Brielle moeten brengen.

1

DE BRIELSE STADSWALLEN

2 Km. Deze wandelroute leidt u langs de fortificaties.

2

LOVEN EN BIDDEN

2 Km. Een verdiepend kijkje in het geestelijk leven van een Hollandse stad.

3

HANDEL EN WANDEL

2 Km. Een beeld van bedrijvig Brielle, door de eeuwen heen.

4

IN NAAM VAN ORANJE

2 Km. U ziet de belangrijkste monumenten en komt meer te weten over het ontstaan en de verdere geschiedenis. Speciale aandacht is er voor 1 april.

5

DUIZEND BOMMEN EN TORPEDO'S

2 Km. Herinneringen aan het militaire verleden van Brielle. Geeft acht!

6

KIJK EENS NAAR BOVEN

3 Km. Deze wandelroute leidt u langs (een beperkt deel van alle) Brielse gevelstenen.